

ÜRDÜN'DE GERİLİM VE TAHT REKABETİ

Riad Domazeti

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Domazeti, Riad "Ürdün'de Gerilim ve Taht Rekabeti". İNSAMER 09.04.2021.

 Analiz

3 Nisan cumartesi günü, Ürdün güvenlik güçleri tarafından yapılan bir açıklamada, 16 Ürdün vatandaşının darbe hazırlığı içinde oldukları şüphesiyle gözaltına alındığı duyuruldu. Başta Arap ve İsrail medyası olmak üzere tüm yabancı medya kuruluşlarının özel ilgi gösterdiği bu hadiseyle ilgili olarak yapılan yayınlarda, Ürdün Kralı II. Abdullah'ı devirme planının engellendiği iddia edildi. Ardından pazar günü, Ürdün Başbakan Yardımcısı Eymen Safedi söz konusu haberleri doğruladı. Safedi yaptığı açıklamada, eski Veliht Prens Hamza bin Hüseyin'in de aralarında bulunduğu muhaliflerle bazı dış güçlerin hazırlıklarını yürüttüğü, ülkenin istikrarını ve ulusal güvenliğini tehdit eden "kötü niyetli bir komplonun" engellendiğini söyledi.

Gözaltına alınan kişiler arasında Prens Hamza'nın yakın çalışanları, korumaları ve ikamet ettiği sarayın müdürü ile Kraliyet

Mahkemesi eski başkanı Besim Avadallah, Şerif Hasan bin Zeyd ve Yasir el-Mejelli gibi isimler de yer alıyor. Arap basını, hem Kral II. Abdullah'ın yakın bir bürokratu hem de Suudi Arabistan özel elçisi olan Avadallah'ın isminin de bu olaya karışmasını sürpriz olarak nitelendirdi. Söz konusu iddialar üzerine gözaltına alınan Şerif Hasan bin Zeyd ve Yasir el-Mejelli'nin ise Ürdün'ün itibarlı ve nüfuzlu aşiretlerine mensup olmaları, ülkenin istikrarının korunması konusundaki endişeleri arttırdı. Zira Ürdün medyasında çıkan haberlerde, bazı aşiret ileri gelenlerinin ve ülkenin güvenlik teşkilatından isimlerin de bu darbe planına dâhil olabileceği belirtiliyor.

Bütün bu gelişmeler yaşanırken tartışmaların merkezinde bulunan Prens Hamza da avukatı aracılığıyla *BBC*'ye gönderdiği bir video kayıta, ev hapsinde tutulduğunu açıkladı. Hakkındaki suçlamaları reddeden Hamza, oluşturulan

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

bu suni gündemle ülkedeki asıl sorunların konuşulmasının engellendiğini söyledi. Hazırladığı videoda Ürdün liderliğini yolsuzluk, kötü yönetim ve yetersizlikle suçlayan Prens Hamza, yönetimin her sıkıştığında bu tür ithamlarla gündemi değiştirmeyi amaçladığını savundu. Bu video dışında yayımlanan bir ses kaydında da ev hapsine alınan prensin ordu mensupları tarafından dış dünyayla iletişim kurmaması yönünde verilen emirlere uymayacağını söylediği duyuluyor.

Prens Hamza'nın açıklamalarının yayımlanmasından sonra, Ürdün Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Yusuf Huneyti, prensin tutuklandığına dair haberleri yalanladı ve prensten ülkede yürütülen kapsamlı soruşturmanın bir gereği olarak "Ürdün'ün güvenliğini ve istikrarını hedef almak için istismar edilen tüm faaliyetleri veya hareketleri durdurmasının" istendiğini söyledi.

Prens Hamza bin Hüseyin ve Ürdün'de Taht Rekabeti

Körfez tarihi bir nevi krallar, emirler ve kabileler tarihidir. Geleneksel olarak toplumsal ve siyasi yapının en önemli sacayağını oluşturan kabileler ve emirlikler, post-Osmanlı modern Körfez siyasetinin en temel unsurlarıdır. Bugün Ürdün'ü yöneten ve kökleri Mekke Şerifi Hüseyin bin Ali'ye dayanan el-Haşimi ailesinin hem bölgenin diğer önemli aileleri olan Suudiler ve Reşidilerle aralarındaki rekabet hem de Osmanlı ve İngiltere ile ilişkileri, Körfez'de hâkim olan mevcut yapının ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur.

Körfez'de kabileler arasındaki rekabet kadar, aile içi rekabet ve taht mücadeleleri de bir hayli yaygındır. Ürdün'de de diğer Körfez ülkelerindekine benzer şekilde, olayların merkezinde mevcut yönetim tarafından kontrol edilebilen ancak toplumu geren bir aile içi rekabet söz konusudur.

Ülkeyi 47 yıl boyunca yöneten ve modern Ürdün'ün kurucusu olarak anılan Kral Hüseyin bin Talal'ın dört eşi ve 11 çocuğu vardır. Tahtın varisinin kim olacağı ile ilgili olarak Kral

Hüseyin, eşlerinden Kraliçe Nur'un¹ oğlu 1980 doğumlu Hamza bin Hüseyin ve İngiliz asıllı Prenses Muna'nın² oğlu II. Abdullah arasında bir tercih yapmak durumunda kalmıştır. Kral Hüseyin, en sevdiği eşi olduğu söylenen Kraliçe Nur'dan olan oğlu Hamza'yı tahtın varisi olarak tayin etmeyi düşünse de Hamza'nın çok genç olması sebebiyle Prens Abdullah'ı tahtın varisi olarak atamıştır. Kral Hüseyin'in 1999 yılında vefatı ile birlikte, Prens Abdullah kral olmuş, Prens Hamza da Kral Hüseyin'in vasiyeti üzerine veliht prens ilan edilmiştir.

Ne var ki 2004 yılına gelindiğinde Kral II. Abdullah, kardeşi Hamza'yı veliht prenslik görevinden azlederek, yerine oğlu Hüseyin bin Abdullah'ı tayin etmiştir. Şu anda Ürdün'ün tüm devlet kurumlarda, resmî yahut özel neredeyse tüm binalarında Kral Hüseyin, Kral Abdullah ve oğlunun posterleri asılıdır. Kral Abdullah'ın ülke için gösterdiği gayretin farkında olan Ürdünlüler de ülkenin istikrarının korunması adına krala destek olmaktadır.

Ancak Prens Hamza'nın bu şekilde görevden alınması bazı aşiretlerin tepkisine sebep olmuş ve Prens Hamza üvey kardeşi Abdullah'ın yönetimine ilişkin eleştirilerini gün geçtikçe arttırmıştır. Prens, iktidardaki pozisyonunu kaybetse de yaşanan gelişmeler sebebiyle hoşnutsuzlukları giderek artan ülkenin güçlü kabileleri arasındaki popülerliğini korumayı başarmıştır.

Ürdün'ün Başlıca Sorunları

Ürdün'de üst düzey yetkililerin ve kraliyet ailesi üyelerinin tutuklanması gibi olaylar son derece nadirdir. Körfez bölgesinin en istikrarlı ülkesi olarak resmedilen Ürdün'de gerek Kral Hüseyin gerekse Kral II. Abdullah'ın dış politikada takip ettiği tarafsızlık ve denge siyaseti, Ürdün'ü etrafını kuşatan istikrarsızlık çemberinden koruyabilmiştir. Ayrıca İsrail ile Arap dünyası arasında bir tampon bölge görevi gören Ürdün, İsrail'in güvenliği açısından oynadığı rolden dolayı Batı tarafından da bir hayli önemsenmektedir.

Ancak 2011 yılında tüm bölgeyi kasıp kavuran Arap ayaklanmalarından Ürdün de ciddi

biçimde etkilenmiştir. Bir yanda iç kamuoyunun baskısına karşın tam anlamıyla bir devrimden kaçınan yönetim diğer yanda Suriye'deki iç savaşın başlamasından 10 yıl sonra, Ürdün'e sığınan tahmini 1 milyon göçmenin ülke ekonomisi üzerinde oluşturduğu büyük yük ülkedeki sorunları bir hayli derinleştirmiştir. Zaten çok pahalı bir ülke olan ve sanayi ve üretim noktasında ciddi zorlukları bulunan Ürdün, bölgenin mevcut koşulları sebebiyle de karşı karşıya kaldığı yapısal sorunları aşabilmiş değildir.

Kırılgan Ürdün ekonomisi Covid-19 pandemisi ile birlikte daha da zor günlerden geçmektedir. Başlangıçta salgınla başa çıkma konusunda başarılı görünen Ürdün'de hasta ve ölü sayılarının artması, tüm dünyada olduğu gibi hem toplumsal hayatı olumsuz etkilemiş hem de ekonomiye önemli ek yükler getirmiştir. Mart ayında başkent Amman yakınlarındaki bir devlet hastanesinde, oksijen kaynakları kesildiği için en az altı kişinin hayatını kaybettiği haberlerinin duyulması, ülkede protestolara sebep olmuştur. Kral II. Abdullah, yaşanan olayı ciddiyetle takip etmiş ve sorumlulardan hesap sorulacağını taahhüt etmiştir.

Ayrıca dünyanın en kurak bölgelerinden biri olan Ürdün'de arazilerin düzenli olarak suya erişimi de sağlanamamaktadır. Bu iklimsel zorlukların yanında ülkedeki ekonomik faaliyetler de oldukça sınırlıdır. Ürdün'de resmî işsizlik oranı %25 civarında açıklansa da gayriresmî rakamlar işsizliğin %40'lara ulaştığını göstermektedir. Bütün bu olumsuzluklar da ülkedeki muhaliflerin sayısının hızla artmasına sebep olmaktadır.

Sonuç

Ürdün'de nisan ayı başından bu yana yaşanan gelişmeler henüz tüm sıcaklığı ile devam ederken mevcut duruma dair net bir tespit bulunmak şimdilik bir hayli zordur. Ülkede kralı devirmeye yönelik açık bir teşebbüste bulunulmamış olmakla birlikte, ekonomik sorunların tam ortasında alevlen bu tartışmaların rastlantı olmadığı da açıktır. Bu noktada belirtmek gerekir ki, yaşanan süreçte bölgedeki diğer güçlerin neredeyse tamamının Kral II. Abdullah'a destek açıklamaları yapması da kesinlikle bir tesadüf değildir.

Aşiretlerin uzlaşısı sayesinde birliğini koruyabilen bir ülke olan Ürdün'deki son gelişmeler üzerine bazı önemli aşiretlere mensup kişilerin gözaltına alınması, ülkedeki durumun ciddiyetini açıkça ortaya koymaktadır. Ürdün'de yaşanan son olayları öncekilerden ayıran en önemli özellikse gözaltına alınanlar arasında kabile ve kraliyet mensubu elit kesimden isimlerin olmasıdır. Öyle ki Yasir el-Mejalli'nin gözaltına alınması nedeniyle Doğu Şeria'daki bazı kabile önderleri bu olayı "kara gün" olarak nitelendirmiştir.

Son hadiseler sebebiyle Ürdün yönetimi kendini ciddi bir baskı altında hissetse de yaşanan tedirginliğe rağmen Kral II. Abdullah'ın Ürdün'de güçlü bir figür olduğunu ve mevcut şartlarda iktidarda herhangi bir istikrarsızlık belirtisi görünmediğini söylemek gerekir. Ayrıca başta ABD ve Türkiye olmak üzere Avrupa Birliği, Rusya ve tüm Körfez ve Arap ülkelerinin Kral II. Abdullah'a güçlü destekleri, Ürdün'ün bölgedeki istikrar kalesi olarak kalmaya devam edeceğini göstermektedir.

Sonnotlar

- ¹ İsmi Lisa Halaby'dir. Arap-Amerikan bir ailenin kızıdır. Hamza, Haşim, İman ve Raiyah adlarında dört çocuğu vardır. Ayrıntılı bilgi için bk. http://www.kinghussein.gov.jo/rfamily_immediate.html
- ² İsmi Anthoniete Gardner'dir. Abdullah, Feysal, Zein ve Aişa adlarında dört çocuğu vardır. İngiliz asıllı olan Gardner, Müslüman bir aileden olmadığı için kraliyet geleneklerine göre kraliçe olamamıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. http://www.kinghussein.gov.jo/rfamily_immediate.html